

Dec. 1967

91

Op het huidige grondgebied van de gemeente Slochteren stonden eertijds zeer vele molens. Het is daarom verheugend, dat de "Slochter Molenstichting" in het leven is geroepen om het weinige wat ons hiervan nog rest voor het nageslacht te bewaren. Van de vele molens die hier gestaan hebben, resteert nog een zes-tal, welke gelijkelijk zijn verdeeld over polder- en korenmolens. Dat al het mogelijke gedaan wordt om deze laatste zes molens, over van de ongeveer tachtig stuks, die hier moeten hebben gestaan, te behouden, behoeft geen betoog.

Dat het verloren-gaan zeer snel in zijn werk gaat, blijkt wel uit het feit dat men in 1945 nog twintig molens ter plaatse aantrof, verdeeld in 16 stuks poldermolens en 4 stuks korenmolens.

De eerste windwatermolens werden gebouwd in het waterschap "Duurswold", groot 21.000 ha. Hierin is de gehele gemeente Slochteren gelegen. Deze molens dateren uit de laatste helft van 1700. Zeer vele zijn er gebouwd tussen 1750 en 1800. Omstreeks 1890 treft men in "Duurswold" een tachtig poldermolens aan, waarvan er 19 buiten de grenzen van de gemeente Slochteren zijn gelegen, o.a. te Noorddijk, Delfzijl en enkele onder Termunten en Ten Boer. Het was de Heer W.O. Bakker te Harkstede bekend, dat op het huidige grondgebied van de gemeente Slochteren 72 molens hebben gestaan, waarvan 61 poldermolens en 11 korenmolens. Voorts is bekend dat vele van deze polder- en korenmolens voorgangers hebben gehad.

Rond het prachtige Schildmeer (Boezem van Duurswold) stond vroeger een krans van grote windmolens; tien trof men langs of in de buurt van het meer aan en samen met die welke op korte afstand ervan stonden komen wij wel op 20 molens. De molens langs het meer werden bijna alle gesloopt tussen 1930 en 1937 en de laatste, die op Tetjehörn, verdween geheel onnodig in 1952. Deze zou men graag herbouwen.

De in 1967 nog bestaande molens zijn:

Korenmolen "Windlust" te Overschild, bouwjaar 1859.

Korenmolen "Entreprise" te Kolham, bouwjaar 1906.

Korenmolen te Harkstede, bouwjaar 1851.

Poldermolen "De Ruiten" te Slochteren, bouwjaar 1935.

Poldermolen te Slochteren, bouwjaar 1783.

Poldermolen "Fraeylema molen" te Slochteren, bouwjaar 1786.

Van de meer dan tachtig molens, die in dit gebied het landschap hebben gesierd, is er thans nog een schamel restant van 6 molens over.

Enkele hiervan dienen op korte termijn ingrijpende restauratie-werkzaamheden te ondergaan, daar ook zij anders als verloren moeten worden beschouwd.

Restauratie op langere termijn zal de kosten zodanig verhogen, dat herstel niet meer verantwoord is.

Om hiervan een juist beeld te krijgen volgt van elke molen afzonderlijk een omschrijving van de staat van onderhoud, opgenomen door de Heer J.G. Buijs, assistent technisch-adviseur van de vereniging "De Hollandsche Molen" te Amsterdam, op 7 maart 1967.

Gemeente: Slochteren
 Dorp: Harkstede
 Ligging:
 in het dorp, bij de driesprong
 Type: korenmolen
 Bouwjaar: 1851
 Naam:
 Eigenaar:
 firma H.J. Stel en Zonen.

Harkstede, stellingkorenmolen, molen nr 97 van het Groninger Molenboek.

Het is een achtkante stellingmolen met gemetselde onderbouw en tussensuk. De molenromp heeft een staande houten beschiëting en is bekleed met asfalt. De molen heeft een gepotdekselde kap waarop later asfalt is aangebracht. Het molenlichaam is opgebouwd uit grenenhouten achtkant gebinten. De bovenas is van gietijzer, gelagerd in steen. Het gevlucht heeft ijzeren roeden van 21 m lengte. Beide waren uitgerust met zelfzachtende kleppen. De buitenroede heeft een stroomlijnneus en de binnenroede (Pot roede 30-6-1932) heeft gewone windborden. De molen is in 1851 als grondzeiler gebouwd voor J.G. Tipkers, die hem in 1856 tevens als pelmolen inrichtte. Later zijn de pelstenen weer verwijderd. R.J. Kortholt verbouwde de molen in 1861 tot stellingmolen door hem 4,50 m te verhogen.

In de molen is nog steeds een malerij gevestigd. Sinds 1961 wordt echter niet meer met de wind gemalen. Het maalwerk wordt thans gedaan met een mechanisch gedreven koppel maalstenen in een tegen de molen aan gebouwde pakhuisruimte.

In de molen is één koppel maalstenen compleet. De steenspil is niet best meer. De kammen van het spoorwiel zijn sterk versleten. Het schijfloop van de steenspil heeft vierkante staven. Het luiwerk heeft een kamoverbrenging. Kruiwerk op neuten; het verkruien geschiedt door middel van een kruilier. Zowel het bovengangwerk als de vang en de teruglooppal zijn goed in orde.

Aan de molen zijn in 1949 en 1958 herstellingen uitgevoerd tot een totaalbedrag van f 9.000,--. Later is er nogmaals f 1.200,-- aan besteed. Dit jaar zijn er enkele kleine herstellingen aan de stelling uitgevoerd.

De uit te voeren herstelwerkzaamheden omvatten:

1. Het vernieuwen van de vloeren van de eerste en de tweede zolder. Onder een moerbalk van de eerste zolder een console aan te brengen.
2. Op de spoorwielzolder de vloer en de trap te vernieuwen. In het

spoorwiel een nieuwe gang azijnhouten kammen te steken. Plaatsen van een nieuwe steenspil.

3. Kap:

Aanbrengen van een nieuwe gepotdekselde beschieting en nieuwe huigplanken. In de kistgaten boven de lange spruit nieuwe luiken aan te brengen. Voorts de luiken in het achterkeuvelens te vernieuwen. De kapzoldervloer schoon te maken van mest en takken.

4. Wiekenkruis:

De roeden los te nemen uit de assekop, inspecteren, ontroesten, meniën en weer steken met bijlevering van nieuwe wiggen en keerklossen.

De buitenroede heeft een scheur naast de assekop en verder veel roestgaten; deze roede zal vernieuwd moeten worden. Ophekken met fokwiek en zeilhek.

5. Stelling:

Van de stelling te vernieuwen in eikenhout plm. 15 stuks stellingliggers. Voorts te rekenen op het vernieuwen van de helft van het stellingdek. Herstelwerk aan het stellinghek.

6. Enig herstel aan de bedekking van het achtkant. Het gehele achtkant af te smeren met daklak en in te strooien met grijze leislag.

7. Herstel van stellingdeuren en-ramen.

8. Aan het metselwerk enig inboet- en voegwerk uit te voeren, herstel aan het gesmeerde tussenstuk.

9. Schilderen en teren van de molen.

10. Doormeten c.q. herstellen van de bliksemafleider.

Molenaar Stel staat niet geheel afwijzend tegenover de plannen van de stichting. Na wederzijds overleg is het niet uitgesloten, dat men ten aanzien van deze molen tot overeenstemming zal kunnen komen.

De molen maakt deel uit van het bedrijf en is voor de helft ingebouwd. Hij zal dus niet gauw aan de stichting overgedragen worden. Dit behoeft echter geen bezwaar te zijn, gezien de aandacht die tot nog toe aan de molen wordt besteed.